

Lucie Horníková, „Teotihuacan – náboženské a kulturní centrum“

Oponentský posudek

Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy

Bakalářská práce Lucie Horníkové se snaží mapovat předkolumbovské klasické město Teotihuacan jako „náboženské a kulturní centrum“: autorka se na celkem 52 stranách věnuje dějinám, náboženství a širokému mezoamerickému kontextu města, zastavuje se stručně u jednotlivých významných staveb, jako např. Citadela, obě velké pyramidy, obytné komplexy a hlavní Třída mrtvých. Rozebírá i významné kulturně náboženské fenomény života města, zjm. astronomii, míčovou hru, kalendář, společnost, politické zřízení a náboženství včetně jednotlivých božstev Teotihuacanu a rituálních praktik. Na závěr se zmiňuje o úpadku města a zániku jeho politického vlivu.

Práce je velmi úvodní povahy a pokrývá poměrně velkou šířku témat – a právě v tom spočívá její největší slabina. Na poměrně malém rozsahu se autorka snaží pojmut příliš mnoho důležitých aspektů života města, což způsobuje, že zůstává nevyhnutelně na povrchu a každé téma pouze letmo představit, aniž by jej příliš prohloubila; je to nepochybně důsledek příliš obecně stanoveného tématu. Nelze se vyhnout otázce, zda by práce nedopadla podstatně lépe, pokud by autorka zvolila téma podstatně sevřenější, ale zato jej rozebrala pořádně a do hloubky. Možná je si toho vědomá i sama, protože v závěru konstatuje, že jí rozsah práce „neumožňoval zabývat se Teotihuacanem a kulturou jeho obyvatel podrobněji a hlouběji.“

Naneštěstí to není otázka pouze vlastního rozsahu práce a nešťastně stanoveného tématu – dalším problémem je totiž odborná literatura, s níž autorka pracovala. Je samozřejmě pravda, že v Česku je klíčová literatura o Teotihuacanu z větší části nedostupná, nelze se proto na slečnu Horníkovou zlobit, že neměla v ruce některé tituly opravdu zásadního významu, např. *Teotihuacan Art* od Esther Pasztoryové nebo *Teotihuacan: Art from the City of Gods* od Berrinové a Pasztoryové. Citelně však v práci chybí např. i vlivná Taubeho studie „Writing System of Teotihuacan“, která je bez problémů dostupná na internetu. Naneštěstí i literatura, kterou autorka cituje, není v práci vždy skutečně využita – to se týká zvláště monografie *Teotihuacan Trinity* od Annabeth Headrickové, u níž se nelze ubránit domněnce, že ji buď autorka vůbec nečetla, nebo ji pouze stručně prolétla a v práci následně naprosto nezohlednila. Je sice pravda, že tato kniha má svá slabá místa a jsou v ní dosti diskutabilní pasáže; přesto je to však v mnoha ohledech práce zásadní a především obsahuje množství zcela aktuálních informací, které v bakalářské práci velmi citelně chybí a které by jinak bylo třeba dohledávat v časopisech a sbornících, jež se v Česku nedají sehnat.

Takto pojatým výběrem literatury a způsobem, jakým s ní pracovala, si pak slečna Horníková velmi zkomplikovala situaci. Protože nenašla dostatečné množství materiálu, na kterém by mohla svou práci postavit (a část z toho, co našla, opomenula), byla nucena vyplnit svůj text rozsáhlými odkazy na obecně mezoamerické fenomény. Některé pasáže jsou tak zcela zbytečné (např. kapitola o tom, jak byl během poslední doby ledové osídlen americký kontinent), jiné jsou postavené pouze na volné komparaci a o teotihuacanských reáliích se prakticky nezmiňují. To se týká především pasáže o obětech, kde by se velmi hodily zjm. příklady z atetelských fresek, které nicméně autorka nezmiňuje a omezuje se na fakta z aztéckého a mayského prostředí, přičemž pouze letmo odkáže na nálezy pod pyramidou Měsíce. Takto postiženy jsou však i kapitoly o astronomii a kalendáři. Velmi se to pak projevilo v kapitole o společnosti, zvláště o vládci, kněžích a válečnících. Např. specifické tělesné

deformace elit, které popisuje, prozrazují, že zde vycházela z pramenů týkajících se mayské kultury, ve středním Mexiku však nejsou podobné praktiky doloženy. Ještě problematičtější je fakt, že se vůbec nezmiňuje o vlivných hypotézách Annabeth Headrickové, které se týkají oligarchie vládnoucích rodů, kultu předků souvisejícím s umrlčími balíky, který legitimizoval vládce, a případné konkrétní vyobrazení vládců, jež se v Teotihuacanu našly. Všechny tyto informace však byly k dispozici ve zmíněné citované monografii *Teotihuacan Trinity*. V pasáži o výčtu společenských vrstev, která zjevně stojí na mezoamerické komparaci, pak citelně chybí obchodníci.

Ústřední část práce, kterou je pojednání o nejvýznamnějších teotihuacanských stavbách, je poměrně okleštěná a dosti v ní chybí zmínky o palácích a obytných komplexech, které významně pomohly vrhnout světlo na život v Teotihuacanu (zvláště zásadní je opomenutí fresek v Tetitle, Tepantitla a Atetelku, výzdoby Quetzalpapalotlova paláce a hieroglyfů z La Ventilla). A i v rámci popisů staveb, které slečna Horníková pojednala, najdeme nedostatky. Autorka například stručně zmiňuje, že pyramida Měsíce byla vystavěna jako nápodoba rozštěpené Cerro Gordo, a vyvozuje z toho, že mohla být střediskem kultu boha Tlaloka. Už však neuvádí, že pyramida Slunce viditelně kopíruje linii úbočí Cerro Patlachique a že obě pyramidy jsou tak záměrně vystavěny jako imago hor, což už automatickou asociaci s Talokem (která ostatně vznikla na základě aztécké komparace, navíc ještě zjednodušené) nepodporuje. Tyto informace jsou opět plně přístupné v autorkou citované monografii *Teotihuacan Trinity*. Další problémové pasáže se týkají kapitoly o Citadele, její funkci, výzdobě pyramidy Opeřeného hada a používání poklasického jména „Quetzalcoatl“ – nicméně zde je na vině spíše nedostupnost či neaktuálnost pramenů než pochybení autorky.

Další sporné body bychom našli v kapitole o náboženství, kde slečna Horníková opět vychází z velmi zastaralých informací. Především používá tradiční a překonané „interpretatio azteca“ ve jménech teotihuacanských bohů. Lze to připustit u Tlaloka, kde existuje jasná ikonografická kontinuita, ale již nikoli u Chalchiuhtlicue – tímto jménem se dnes žádné teotihuacanské božstvo neoznačuje a pro megalitickou sochu, o které autorka v tomto kontextu mluví, se používá přezdívka „kolos z Cuauhtlinchanu“. Ostatně není ani zdaleka jisté, že skulptura vůbec představuje bohyni, a pokud, tak zda se náhodou nejedná o „Velkou bohyni“, která je stručně pojednána v následující pasáži. Tam zase citelně chybí kritický přístup – Pasztoryové koncept „Velké bohyně“ je v současné době velmi zpochybňován a o této polemice se ostatně stručně zmiňuje i Headricková (byť je pravda, že klíčový článek Zoltána Paulinyiho z r. 2006, který na tento koncept zásadním způsobem útočí, v Česku dostupný není; informace jsou však alespoň ve stručné podobě k dispozici v dobře zpracovaném článku na anglické Wikipedii a stálo by za to je zmínit alespoň v poznámce pod čarou, pokud by se autorka nedopátrala závažnějšího zdroje, který by umožnil jejich zahrnutí do hlavního textu práce).

Problematická je i kapitola „vliv teotihuacanské kultury na okolí“, kde se opět ukazuje nedostatek pramenů. Zde jsou ostatně i faktické nepřesnosti nebo dokonce chyby – označovat Tikal za „obchodního partnera“ Teotihuacanu je mírně řečeno eufemistické, vzhledem k tomu, že Teotihuacan v jednu dobu zřejmě Tikal přímo vojensky ovládal (dokonce o tom v češtině vyšel článek v časopise *Vesmír* z pera Stanislava Chládky, byť vhodnější by bylo samozřejmě citovat odbornou literaturu, zjm. významný text Davida Stuarda „The Arrival of Strangers“ dostupný online a další texty, které jsou v elektronické podobě k dispozici v Národní knihovně ČR).

V práci jsou pak další problematické části, pro něž však nicméně autorka v Česku těžko mohla nalézt dostatek relevantních pramenů – to se týká zvláště diskuse o významu jeskyně pod pyramidou Slunce a o obecném významu jeskyní pro Mezoameriku.

Je jistě pravda, že psát v této zemi bakalářskou práci o Teotihuacanu je dosti obtížné a bez alespoň krátkého výletu do nějaké odborné zahraniční knihovny se dala očekávat spousta potíží. Stejně tak je faktem, že mezoamerická studia jsou velmi dynamicky se rozvíjejícím oborem a i např. prameny z osmdesátých nebo devadesátých let dvacátého století, které jsou v jiných oborech chápány jako zcela nové, je třeba studovat se značnou opatrností. Jak jsem však v úvodu konstatovala, většinu problémů, které se v této práci nacházejí, si mohla slečna Horníková ušetřit prozíravější volbou tématu, poctivější rešeršní prací a pečlivějším zacházením s dostupnými prameny.

Po formální stránce je práce v pořádku a až na nedůslednost při přechylování příjmení zahraničních autorek (a jednu gramatickou chybu, která slečně Horníkové zjevně „uletěla“) v ní nejsou závažnější jazykové problémy.

Z uvedených důvodů navrhuji hodnocení „dobře“.

22. května 2013
Zuzana M. Kostičová